

STÁTNÍ RIGORÓZNÍ ZKOUŠKA

Předpokladem pro rigorózní řízení je absolvování magisterského studijního programu ***Učitelství zdravotně-preventivních předmětů pro střední a vyšší odborné školy*** nebo **oborově příbuzného magisterského programu**. Uchazeč/ka podává přihlášku k rigoróznímu řízení v akreditovaném programu rigorózního řízení, v němž pak zpracovává rigorózní práci a skládá ústní část státní rigorózní zkoušky.

Rigorózní řízení *Učitelství zdravotně-preventivních předmětů pro střední a vyšší odborné školy* je zakončeno obhajobou rigorózní práce a ústní zkouškou. Zkušební okruhy ke státní rigorózní zkoušce se skládají z následujících tří částí:

- 1. Pedagogika**
- 2. Pedagogická psychologie**
- 3. Biologicko-zdravovědné disciplíny**

Jednotlivé části rigorózního řízení obsahují 15 zkušebních okruhů, celkově se tedy jedná o 45 zkušebních okruhů.

Při státní rigorózní zkoušce uchazeč/ka losuje z každé části rigorózního řízení vždy 1 zkušební okruh, tedy celkem 3 zkušební okruhy.

Učitelství zdravotně-preventivních předmětů pro střední a vyšší odborné školy

Státní rigorózní zkouška z části

PEDAGOGIKA

Okruh 1

- Proměna názorů na cíle a obsah výchovy v kontextu společenského vývoje. Dialogický rozměr výchovy v období antiky (eklekticismus), mravní směřování křesťanství – evropské ideály, význam přirozené výchovy.

Okruh 2

- Komparace pojetí výchovy u vybraných pedagogů a filozofů. Proporce mezi všestranným harmonickým rozvojem a profesní přípravou, intelektuální a estetickou výchovou, humanitním a technickým vzděláním atd.

Okruh 3

- Výchovné prostředky v kontextu společenského vývoje s ohledem na středoevropskou a anglosaskou tradici a jejich možnosti a uplatnění v současnosti. Tradicionalismus versus inovace.

Okruh 4

- Vlivy filozofických směrů 19. a 20. století na vývoj pedagogiky jako vědecké disciplíny. Fenomenologický přístup v pedagogice (Patočka, Palouš, Michálek), hermeneutická filozofie – hermeneutika jako metoda v pedagogice, existencialismus ve filozofii a v pedagogice (Rogers, confluent education, Gestaltpedagogik), personalismus – dialogická filozofie a pedagogika (Buber), pozitivismus a pedagogika (experimentální pedagogika), pragmatická filozofie a pedagogika (James, Dewey), marxismus. Česká reformní pedagogika ve 20. a 30. letech 20. stol. Příhodovská reforma.

Okruh 5

- Postavení pedagogiky v demokratické společnosti. Humanistická filozofická východiska v současné pedagogice. Kritika soudobé školy jako celosvětový problém. Dilemata ve výchově: moc, autorita a svoboda, kázeň a demokracie, rodové stereotypy atd.

Okruh 6

- Jedinec a společnost – vztahy mezi individuálním a sociálním ve výchově. Teorie lidského poznání. Názory na vývoj člověka. Výchova k lidské identitě. Podstata výchovy a jejího řízení v různých společnostech na základě utváření jejich kultury – komparativní přístup.

Okruh 7

- Teoretický výzkum: Formulace výzkumné otázky, přehled literatury a zdrojů k tématu, reflexe a identifikace problémů a kritérií, návrh teoretické formulace odpovědi a hypotéza, zapojení do diskursu vztahujícího se k problému, upřesňování teoretické hypotézy, přijetí či vyvrácení, diskuse o dopadu teorie.

Okruh 8

- Historie a současný stav kvantitativních výzkumů v pedagogice, teoretická východiska a volba kvantitativní metodologie, výhody a nevýhody kvantitativní metodologie ve vztahu k výzkumnému problému, hypotézy, volba adekvátních metody sběru dat, metody ověřování hypotéz, věcné a statistické hypotézy ve výzkumu.

Okruh 9

- Teoretická východiska a volba kvalitativní metodologie, výhody a nevýhody kvalitativní metodologie ve vztahu k výzkumnému problému, etnografický, fenomenologický, narativní, dramaturgický přístup, analýza údajů. Induktivní analýza. Tematická analýza. Zakotvená teorie, výsledky kvalitativního výzkumu a jejich prezentace.

Okruh 10

- Didaktika jako věda i jako nástroj učitele (vývoj didaktiky, pojetí didaktiky v anglosaském i středoevropském kontextu, klasifikace teorií vzdělávání, klinický přístup, akční výzkum).

Okruh 11

- Proměny kurikulárního diskurzu, determinanty a teoretický kontext projektování kurikula.

Okruh 12

- Modelování kurikula, ontodidaktická transformace jako klíčový problém a proces vyučování.

Okruh 13

- Didaktické zprostředkování učiva (psychodidaktická transformace, zjednodušení, elementarizace, redukce, rekonstrukce učiva), didaktická (a mikrodidaktická) analýza učiva (nároky kladené na edukační prostředky).

Okruh 14

- Reflexe, interpretace a kritická analýza konceptů kvalita výuky (vyučování jako celistvý proces; interakce, individualizace a diferenciaci, role zpětné vazby apod.). Autodiagnostika a sebereflexe v práci učitele. Vztahy mezi oblibou, obtížností a významností předmětu; autodiagnostika učitelovy implicitní teorie dobré výuky, učitelovo pojetí úspěšného žáka.

Okruh 15

- Učitelé jako profesní skupina. Proměny názorů na učitelskou profesi. Prestiž učitelského povolání. Fenomén výchovy a učitelská etika, charakter lidského jednání s ohledem na výchovu, etické rozhodování, rozdíl mezi pedagogickým zaměstnáním a povoláním učitele.

Doporučená literatura

BACÍK, F.; KALOUS, J.; SVOBODA, J., et al. *Úvod do teorie a praxe školského managementu I, II*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-010-6 a ISBN 80-7184-025-4.

BERTRAND, Y. *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-216-5.

BREZINKA, W. *Filozofické základy výchovy*. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-169-5.

FRYČ, J.; MATUŠKOVÁ, Z.; KATZOVÁ, P. et al. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-47-1. https://msmt.gov.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf.

GAVORA, P. *Učitel a žák v komunikaci*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-104-9.

- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 5., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2023. ISBN 978-80-262-1968-2.
- CHUDÝ, Š. a kol. *Hledání kořenů výchovy v současné společnosti (koncepce, úvahy, názory a dilemata)*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-131-6.
- CHUDÝ, Š.; NEUMEISTER, P. a kol. *Vybrané diskurzy teorie a praxe ve vzdělávání a uplatnění sociálních pedagogů v kontextu pomáhajících profesích I*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-212-3.
- JANÍK, T. *Znalost jako klíčová kategorie učitelského vzdělávání*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-080-8.
- KALOUS, J. a VESELÝ, A. (Eds.). *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1206-7.
- KASÁČOVÁ, B.; KOSOVÁ, B.; PAVLOV, I. a kol. *Profesijní rozvoj učitele*. Prešov: Rokus, 2006.
- KASPER, T. a KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2429-4.
- MAŇÁK, J.; ŠVEC, Š.; ŠVEC, V. aj. *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Paido 2005. ISBN 80-7315-102-2.
- MAREŠ, J. *Styly učení žáků a studentů*. Praha: Portál, 1998.
- MAREŠ, J.; BERAN, J.; TŘEŠTIKOVÁ, L. et al. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2023–2027*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2023. ISBN 978-80-87601-57-0. <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodoby-zamer-cr-2023-2027>.
- PALOUŠ, R. *Filosofická reflexe několika pojmů školské pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1833-3.
- POL, M. *Škola v proměnách*. Brno: MU, 2007. ISBN 978-80-210-4499-9.
- PROKOP, J. *Škola a společnost v kritických teoriích druhé poloviny 20. století*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1008-6.
- RABUŠICOVÁ, M. (Ed.). *Učení a vzdělávání dospělých: kontexty, teorie a výzkumy*. Praha: Grada, 2024. ISBN 978-80-271-3914-9.
- SILVERMAN, D. *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Bratislava: IKAR, 2005. ISBN 80-551-0904-4.
- STRAUSS, A. a CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Nakladatelství Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.
- SVOBODOVÁ, Z. a PALOUŠ, R. *Homo educandus: filosofické základy teorie výchovy*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1901-9.
- ŠTVERÁK, V. *Obecná a srovnávací pedagogika*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-0003-1.
- ŠVAŘÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014. 978-80-262-0644-6.
- WALTEROVÁ, E. *Kurikulum. Proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. Brno: MU, 1994. ISBN 80-210-0846-6.

Učitelství zdravotně-preventivních předmětů pro střední a vyšší odborné školy

Státní rigorózní zkouška z části

PEDAGOGICKÁ PSYCHOLOGIE

Okruh 1

- Předmět pedagogické psychologie, okruhy problémů pedagogické psychologie a její zařazení v systému psychologických věd. Poslání pedagogické psychologie a její vývoj.

Okruh 2

- Metody posuzování a hodnocení osobnosti žáka (pozorování, experiment, rozhovor, dotazník, anamnéza, analýza produktů žákovy činnosti, psychologické testy, sociometrické metody). Možnosti jejich aplikace.

Okruh 3

- Psychologická problematika motivace, teorie motivace a motivační činitelé, motivace a potřeby, typy motivace. Motivace a volní procesy. Motivace žáků ve škole, specifická motivace ve vztahu k věku, pohlaví a vyučovanému předmětu.

Okruh 4

- Problematika osobnosti v psychologii, teorie a charakteristika osobnosti, determinace osobnosti. Osobnost žáka. Charakteristiky osobnosti žáka ve vztahu k jeho školnímu výkonu, výkonová motivace.

Okruh 5

- Vymezení pojmu učení, učení a poznávací procesy v osobnosti, podstata procesu učení, učení v širším a užším pojetí, učení bezděčné a záměrné. Konstruktivistické pojetí učení. Obecné zákony učení. Psychologická problematika opakování a transferu.

Okruh 6

- Psychologická charakteristika emocí, vztah emocí a učení. Pozitivní a negativní emoce ve škole, emocionální aspekty učení (tréma, úzkost a strach, úzkostní žáci, hněv, zlost). Rozvoj pozitivních emocí ve výchovně vzdělávacím procesu. Motivace a emoce, motivace a nuda. Emoční inteligence, její projevy a zdroje.

Okruh 7

- Druhy učení (klasické, instrumentální a zástupné podmiňování, senzomotorické, verbální, pojmové, problémové učení) ve vztahu k výchovně vzdělávacímu procesu. Styl učení, kognitivní styl. Gardnerova teorie mnohočetné inteligence.

Okruh 8

- Tvořivost, faktory ovlivňující tvořivost, tvořivost a inteligence, rozvoj tvořivosti v pedagogickém procesu. Žáci nadaní a talentovaní.

Okruh 9

- Pojetí školního úspěchu a neúspěchu, kauzální atribuce, atribuční styl a naučená bezmocnost. Žáci selhávající a neprospívající. Možnosti nápravy učebních potíží.

Okruh 10

- Žák a učitel ve vzájemné interakci. Učitelův vyučovací styl a jeho postoje k žákům, učitelova očekávání vůči žákům. Psychologická podstata komunikace mezi učitelem a žákem, faktory ovlivňující komunikaci.

Okruh 11

- Možnosti ovlivnění žákova chování. Psychologické aspekty odměňování a trestání.

Okruh 12

- Psychologická problematika poruch chování. Agrese ve škole. Šikana a kyberšikana, příčiny, projevy, možnosti nápravy.

Okruh 13

- Problematika zátěžových situací, stres, frustrace, konflikt. Reakce jedince v zátěžových situacích, zvládání zátěže. Příklady projevů emoční maladaptace. Syndrom vyhoření, jeho projevy a etapy, učitel a syndrom vyhoření.

Okruh 14

- Mentální hygiena učitele a žáka. Režim práce a odpočinku, uplatnění duševní hygieny ve výchovně-vzdělávacím procesu. Duševní hygiena zkoušení a známkování, úskalí školní klasifikace, alternativní systémy hodnocení a známkování.

Okruh 15

- Psychologické přístupy k typologii osobnosti učitele, činitelé utvářející osobnost a životní styl učitele, vývojové změny v průběhu učitelské praxe, proces stárnutí v profesi učitele.

Základní literatura

- ČÁP, J. a MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007. ISBN 80-7178-463-X.
- ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7066-534-3.
- FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-063-4.
- LEMROVÁ, S. a kol. *Pedagogická psychologie*. Praha: Grada, 2024. ISBN 978-80-271-1713-0.
- MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.
- NĚMEČKOVÁ, K. a HRICOVÁ, A. *Duševní zdraví školních dětí*. Praha: Grada, 2025. ISBN 978-80-271-5370-1.
- PLEVOVÁ, I. a PETROVÁ, A. *Vybrané kapitoly z obecné psychologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2019.
- PUGNEROVÁ, M. a kol. *Psychologie: pro studenty pedagogických oborů*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0532-8.

Rozšiřující literatura

- AUGER, M. a BOUCHARLAT, CH. *Učitel a problémový žák*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-907-0.
- BRADBERRY, T. a GREAVES, J. *Emoční inteligence*. Brno: BizBooks, 2013. ISBN 978-80-265-0039-1.
- CANGELOSI, S. J. *Strategie řízení třídy*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-083-9.
- ELLIOTT, J. a PLACE, M. *Dítě v nesnázích: prevence, příčiny, terapie*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0182-0.

- FENSTERMACHER, G. D. a SOLTIS, J. F. *Vyučovací styly učitelů*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-471-7.
- FISHER, R. *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-120-7.
- FRANKL, V. E. *Vůle ke smyslu*. Brno: Cesta, 1994. ISBN 80-85139-29-2.
- GRECMANOVÁ, H. a URBANOVSKÁ, E. *Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP*. Olomouc: Hanex, 2007. ISBN 978-80-85783-73-5.
- HENNIG, C. a KELLER, G. *Antistresový program pro učitele*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-093-6.
- JEDLIČKA, R.; KOŤA, J. a SLAVÍK, J. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0586-1.
- KOHOUTEK, R. a kol. *Základy pedagogické psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství, 1996. ISBN 80-85867-94-X.
- KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. 2. vyd. Praha: Portál, 2025. ISBN 978-80-262-2173-9.
- KOVALIKOVÁ, S. a OLSENOVÁ, K. *Integrovaná tematická výuka*. Kroměříž: Spirála, 1995. ISBN 80-901873-0-7.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak zvládat stres*. Praha: Grada Avicenum, 1994. ISBN 80-7169-121-6.
- KULIČ, V. *Psychologie řízeného učení*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0447-5.
- KYRIACOU, CH. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0052-9.
- KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3.
- MAREŠ, J. *Styly učení žáků a studentů*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-246-7.
- MÍČEK, L. a ZEMAN, V. *Učitel a stres*. Opava: Vademecum, 1997. ISBN 80-86041-25-5.
- NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
- PETROVÁ, A. *K problematice psychologie existence*. Olomouc: Votobia, 2005. ISBN 80-7220-244-8.
- PLEVOVÁ, I. *Kauzální atribuce aneb jak pátráme po příčinách životních událostí*. Olomouc: Hanex, 2007. ISBN 978-80-85783-84-1.
- POKORNÁ, V. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-570-9.
- SCHNEIDEROVÁ, A. *Pedagogická psychologie (Psychologie řízeného učení)*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-240-8.
- STUHLÍKOVÁ, I. a PROKEŠOVÁ, L. *Zvládání emočních problémů školáků*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-534-2.
- URBANOVSKÁ, E. *Škola, stres a adolescenti*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2561-0.
- VESTER, F. *Myslet, učit se ...a zapomínat?*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 1997. ISBN 80-85784-79-3.

Učitelství zdravotně-preventivních předmětů pro střední a vyšší odborné školy

Státní rigorózní zkouška z části

BIOLOGICKO-ZDRAVOVĚDNÉ DISCIPLÍNY

Okruh 1: Zdraví

- Definice, vývoj definic zdraví, modely zdraví, zdraví v holistickém pojetí. Jednotlivé složky zdraví. Determinanty zdraví (vnitřní a vnější faktory) a jejich podíl na zdraví. Definice nemoci, příčiny vzniku nemocí, stádia nemocí. Nejčastější příčiny nemocí a úmrtí v ČR a ve světě. Sociální důsledky nemoci. Zdraví ve vzdělávacích dokumentech v ČR – analýza Rámcových vzdělávacích programů s ohledem na implementaci problematiky podpory zdraví a výchovy ke zdraví. Ukotvení tématu v RVP ZV (2023, 2025) a v RVP SOV (2023) pro oblasti všeobecného vzdělávání a vybrané obory vzdělání v odborných vzdělávacích oblastech.

Okruh 2: Životní styl

- Rizikové a protektivní faktory ovlivňující životní styl. Rizikové chování a syndrom rizikového chování v dospívání. Aktivní přístup v péči o zdraví. Význam prevence (všeobecné, selektivní a indikované). Prevence v jednotlivých oblastech životního stylu: primární, sekundární a terciární. Rizika a následky neadekvátního životního stylu. Nemoci vázané na životní styl (neinfekční epidemie). Národní a mezinárodní studie životního stylu dětí a dospívajících (např. ESPAD, HBSC aj.). Ukotvení tématu v RVP ZV (2023, 2025) a v RVP SOV (2023) pro oblasti všeobecného vzdělávání a vybrané obory vzdělání v odborných vzdělávacích oblastech.

Okruh 3: Podpora zdraví

- Organizace podporující zdraví (WHO – historie a princip zřízení, fungování, řízení). Státní správa ochrany veřejného zdraví v ČR: orgány ochrany veřejného zdraví, legislativa. Spolupráce jednotlivých resortů (např. MŠMT, MZČR). Programy podporující zdraví (např. Zdraví 2030). Škola podporující zdraví – síť škol, princip práce, certifikace. Příklady preventivních programů a projektů podporujících zdraví na školách. Význam formování a rozvoje zdravotní gramotnosti v rámci formálního vzdělávání. Kompetenční rámec absolventa/absolventky učitelství a oborově-specifický kompetenční rámec pro výchovu ke zdraví. Ukotvení tématu v RVP ZV (2023, 2025) a v RVP SOV (2023) pro oblasti všeobecného vzdělávání a vybrané obory vzdělání v odborných vzdělávacích oblastech.

Okruh 4: Lidské potřeby ve zdraví a nemoci

- Definice a dělení lidských potřeb, vybrané teorie, standardy v naplnění potřeb, bariéry v procesu naplnění lidských potřeb, lidské potřeby ve zdraví a nemoci. Kvalita života a naplnění potřeb člověka. Znalosti antropologie těla, zdraví a nemoci (ve vazbě na sociokulturní antropologii) a jejich využití ve zdravotnické prevenci a ve výchově ke zdraví. Ukotvení tématu v RVP ZV (2023, 2025) a v RVP SOV (2023) pro oblasti všeobecného vzdělávání a vybrané obory vzdělání v odborných vzdělávacích oblastech.

Okruh 5: Ochrana veřejného zdraví

- Systémové opatření v boji proti infekčním a neinfekčním nemocem. Ochrana člověka za mimořádných událostí (druhy mimořádných událostí, varovné systémy, informační tok, postup evakuace). Problematika první pomoci při náhlé poruše zdraví úrazové i neúrazové etiologie. Právní i etický princip odpovědnosti za zdraví své i ostatních. Ukotvení tématu v RVP ZV (2023, 2025) a v RVP SOV (2023) pro oblasti všeobecného vzdělávání a vybrané obory vzdělání v odborných vzdělávacích oblastech.

Okruh 6: Problematika výživy

- Nutriční specifika a stravovací režim dětí od narození do adolescence. Výživové potřeby dospělé populace s ohledem na výživová doporučení pro obyvatele ČR. Problematika výživy u seniorů. Hydratace organismu a pitný režim. Hodnocení stavu výživy pomocí antropometrických a dalších metod. Výživa jako nástroj prevence vzniku neinfekčních epidemií. Nemoci vázané na stravovací zvyklosti. Poruchy příjmu potravy (mentální anorexie a bulimie, tzv. moderní poruchy příjmu potravy). Ukotvení tématu v RVP ZV (2023, 2025) a v RVP SOV (2023) pro oblasti všeobecného vzdělávání a vybrané obory vzdělání v odborných vzdělávacích oblastech.

Okruh 7: Problematika reprodukčního zdraví a sexuální výchovy

- Téma ve vzdělávacích kurikulárních dokumentech. Role a osobnost pedagoga v této oblasti. Rizikové sexuální chování dospívajících – příčiny, projevy, důsledky a možná prevence. Soudobé poznatky a jejich využití ve výuce v problematice antikoncepce, pohlavně přenosných chorob a řešení neplánované gravidity. Sexuální zneužívání a týrání dětí (syndrom CSA / CAN) – prevence, příčiny, projevy, důsledky a řešení. Problematika sexuálního chování – sexuální norma a její formování v průběhu času; parafílie a delikvence – příklady a legislativa. Ukotvení tématu v RVP ZV (2023, 2025) a v RVP SOV (2023) pro oblasti všeobecného vzdělávání a vybrané obory vzdělání v odborných vzdělávacích oblastech.

Okruh 8: Problematika závislostí a závislostního chování

- Definice a znaky závislosti. Teorie vzniku závislostí. Rizikové skupiny pro rozvoj závislosti. Vymezení sociálního selhání a jeho příklady. Rizikové a protektivní faktory závislostí. Možné rizikové chování vázané na látkové i nelátkové závislosti. Problematika závislosti na návykových látkách – legálních a ilegálních (dopad v oblasti bio-psycho-sociální). Přístupy k prevenci a kontrole zneužívání návykových látek ve světě. Závislosti na osobě, ideologii, chování, činnosti, předmětech atp. – příklady, odborná terminologie, projevy nelátkových závislostí, dopady v oblasti bio-psycho-sociální, možná terapie. Vymezení prevence a sociální prevence. Prevence v rámci MŠMT. Preventivní programy ve školách. Princip „harm reduction“. Prevence závislostního chování v resortu neziskových organizací – příklady. Trendy v oblasti závislostí. Ukotvení tématu v RVP ZV (2023, 2025) a v RVP SOV (2023) pro oblasti všeobecného vzdělávání a vybrané obory vzdělání v odborných vzdělávacích oblastech.

Okruh 9: Vývojové zákonitosti člověka, prenatální a postnatální vývoj

- Periodizace života jedince. Základy humánní genetiky. Gametogeneze. Charakteristika prenatálního vývoje. Faktory ovlivňující prenatální vývoj. Perinatální období. Charakteristika období novorozence, kojence, batolete a dítěte předškolního věku.

Okruh 10: Postnatální vývoj

- Charakteristika vývojových období mladšího a staršího školního věku. Vývojové zvláštnosti v období puberty – faktory ovlivňující nástup puberty, hormonální řízení puberty, fyzické změny v pubertě. Specifika pubertálních změn s ohledem na pohlaví. Charakteristika období adolescence a dospělosti. Dynamika vývoje v demografické struktuře obyvatelstva a její dopad na zdravotní, kulturní, sociální a ekonomickou oblast.

Okruh 11: Postnatální vývoj

- Dospělost a stáří v současném světě. Příčiny stárnutí. Fyziologické projevy stárnutí, involuční změny. Charakteristika seniorského věku, s důrazem na biologické hledisko. Fyzické změny ve stáří. Somatické a funkční poruchy. Životní styl a podpora zdraví ve stáří. Hry a činnosti pro aktivní seniory. Koncepce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR ve věci přípravy na stárnutí společnosti.

Okruh 12: Umírání a smrt

- Vymezení pojmů, umírání a smrt v historickém vývoji. Postmoderní společnost a smrt. Thanatologie jako multidisciplinární obor. Etika umírání a smrti. Doprovázení umírajících a pozůstalých. Pohřbívání jako součást kultury.

Okruh 13: Předmět studia antropologie a poslání sociální a kulturní antropologie

- Pojetí ve světě a v ČR. Společnost v antropologickém pojetí, vymezení společnosti. Problematika kultury – vznik a vývoj pojmu kultura, vymezení obsahu pojmu kultura, znaky kultury. Vybraná témata z kulturní a sociální antropologie: manželství, rodina, příbuzenství, náboženství a jejich funkce. Multikulturalismus, etnocentrismus, kulturní relativismus, kulturní pluralismus. Antropologické teorie (modely) kultury. Multikulturní přístupy v pomáhajících profesích. Multikulturní výchova.

Okruh 14: Význam biologické, resp. fyzické antropologie

- Praktické využití v hodnocení jedince i populace. Hlavní představitelé české i světové antropologie. Poslání antropologických výzkumů. Organizace antropologických výzkumů, etika výzkumu, typy výzkumů, referenční hodnoty. Významné antropologické výzkumy české populace a jejich přínosy. Přesah výsledků antropologických výzkumů do dalších vědních disciplín.

Okruh 15: Fyzická antropologie

- Metodika zjišťování (vybraných) tělních dimenzí. Základní antropometrické instrumentarium. Metody hodnocení somatického vývoje jedince, užití a popis z-skóre, percentilových hodnot aj. Predikce tělesné výšky jednotlivce. Metody hodnocení věku jedince. Sekulární změny ve vývoji české i světové populace.

Doporučená literatura

- BLÁHOVÁ, K.; FENCL, F.; LEBL, J. et al. *Pediatrická propedeutika*. Praha: Galén, 2019. ISBN 978-80-7492-442-2.
- ČICHÁ, M. a kol. *Integrální antropologie*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-816-0.
- ČELEDVÁ, L.; HOLČÍK, J. a kol. *Nové kapitoly ze sociálního lékařství a veřejného zdravotnictví*. Praha: UK, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-2463-809-6.
- ČEVELA, R. et al. *Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4544-2.

- ERIKSEN, T. H. *Co je antropologie?*. Praha: nakladatelství Dokořán, 2008. ISBN 978-80-7363-176-4.
- HALUZÍKOVÁ, J. *Základy první pomoci a přednemocniční péče pro nelékařské obory*. Praha: Grada, 2023. ISBN 978-80-271-1739-0.
- HOLČÍK, J.; KÁŇOVÁ, P. a PRUDIL, L. *Systém péče o zdraví a zdravotnictví: východiska, základní pojmy a perspektivy*. 2. uprav. vyd. Brno: NCONZO, 2015. ISBN 978-80-7013-575-4.
- JANOVSKÁ, K. a kol. *Zdravotní gramotnost dětí, mladých dospělých, dospělých, seniorů*. Praha: Národní síť podpory zdraví, 2016. ISBN 978-80-270-1271-8.
- KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-4331-8.
- KALVACH, Z. *Manuál paliativní péče o umírající pacient: pomoc při rozhodování v paliativní nejistotě*. Praha: Cesta domů, 2025. ISBN 978-80-88455-32-5.
- KISVETROVÁ, H. *Péče v závěru života*. Praha: Maxdorf, 2018. ISBN 978-80-7345-496-8.
- KOVAŘÍKOVÁ, M. a MARÁDOVÁ, E. *Didaktika výchovy ke zdraví a bezpečí v kontextu kurikulární reformy a učitelského vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-142-5.
- KŘÍŽOVÁ, I. *Závislosti: pro psychologické obory*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-1754-3.
- KUKLA, L. a kol. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-3874-1.
- LEBL, J.; JANDA, J. a POHUNEK, P. et al. *Klinická pediatrie*. Praha: Galén, 2014. ISBN 978-80-7492-131-5.
- LIEBERMAN, D. E. *Příběh lidského těla: evoluce, zdraví a nemoc*. Brno: Jan Melvil Publishing, 2014. ISBN 978-80-87270-94-4.
- MACHOVÁ, J. *Biologie člověka pro učitele*. Praha: Karolinum, 2022. ISBN 978-80-246-5085-2.
- MARÁDOVÁ, E. *Vybrané kapitoly z didaktiky výchovy ke zdraví*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-7290-662-8.
- MAREČKOVÁ, J. a KLUGAROVÁ, J. *Evidence-Based Health Care. Zdravotnictví založené na vědeckých důkazech*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015. ISBN 978-80-244-4781-0.
- MAREŠ, J. a KEBZA, V. (Eds.). *Psychologie zdraví*. Praha: Grada, 2024. ISBN 978-80-247-4411-7.
- MIZEROVÁ, V. *Výživa člověka: studijní opora*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2024. ISBN 978-80-7599-447-9.
- MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. *Strategický rámec rozvoje péče o zdraví v České republice do roku 2030*. Dostupné z: <https://zdravi2030.mzcr.cz/>.
- NEJEDLÁ, M. (Ed.); BOUDOVÁ, J.; FRÖHLICHOVÁ, L.; KRUNCLOVÁ, M.; MARTINKOVÁ, D.; PAVLÍKOVÁ, M.; REISSMANNOVÁ, J. a SLÁDKOVÁ, A. *Program Škola podporující zdraví*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-406-5.
- OTOVÁ, B. *Základy biologie a genetiky člověka*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4565-0.
- PUKLOVÁ, V. (Ed.). *Systém monitorování zdravotního stavu obyvatelstva České republiky ve vztahu k životnímu prostředí: souhrnná zpráva za rok 2024*. Online, PDF. Praha: Státní zdravotní ústav, 2025. Dostupné z: https://szu.gov.cz/wp-content/uploads/2025/09/Souhrnna_zprava_2024_web.pdf.
- SLABÝ, O. a kol. *Lékařská biologie*. Praha: Grada, 2025. ISBN 978-80-271-5446-3.
- SOUKUP, M. *Tělo? čichat, česat, hmatat, propichovat, řezat*. Praha: Pavel Mervart, 2014. ISBN 978-80-7465-108-3.

ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *O posledních věcech člověka: vybrané kapitoly z thanatologie*. Praha: Galén, ©2014. ISBN 978-80-7492-138-4.

TUPÝ, J. (Ed.); HŘIVNOVÁ, M. a MARÁDOVÁ, E. *Metodické komentáře a úlohy ke standardům pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví*. Online, PDF. Praha: NÚV, 2016. ISBN 978-80-7481-175-3. Dostupné z: https://archiv-nuv.npi.cz/uploads/Publikace/FINAL_KOMENTARE_STANDARDY_VkZ_fin.pdf.

Tuzemské a zahraniční časopisy:

- Česká antropologie, Anthropologia integra, Česko-slovenská pediatrie, Pediatrie pro praxi, American Journal of Human Biology, Annals of Human Biology, American Journal of Physical Anthropology, Open Anthropology, American Anthropologist, Medical Anthropology